

Nr 153.

Av herr **Jonsson** i Hå, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt skolråd och kyrkostämma av större inflytande vid fastställande av skolform.

Enligt Kungl. Maj:ts instruktion för folkskoleinspektörer den 11 november 1904 tillkommer det vederbörande folkskoleinspektör att tillse, att, där icke medellöshet eller lokala förhållanden lägga hinder i vägen, barnen må erhålla så lång undervisningstid, som i folkskolestadgan avses. Därmed torde avses att den årliga lärotiden för varje barn skall omfatta minst åtta månader eller 34 $\frac{1}{2}$ veckor med s. k. heltidsläsning. Emellertid ges det förhållanden som motivera inskränkningar i sagda lärotid. Dessa anges i ovannämnda instruktion såsom medellöshet eller lokala förhållanden. Hurudana dessa förhållanden böra vara beskaffade för att föranleda inskränkning i lästiden genom anordnande av s. k. halvtidsläsning finnes icke angivet och äro för övrigt ytterst svåra att närmare angiva.

Här föreligga sålunda möjligheter till tvister mellan folkskoleinspektören och de kommunala myndigheterna. Stundom måste dessa tvister anses förorsakade av de kommunala myndigheternas bristande vilja att underkasta sig de för skolväsendets utveckling nödvändiga uppoffringarna. Ofta händer det dock att tvisterna bero därpå, att statens representanter, folkskoleinspektörerna, ställa högre krav på kommunerna, än som kan anses med rättvisans och billighetens fordringar överensstämmande utan tillbörligt beaktande av de svårigheter, som alltid möta, då det gäller att ordna skolväsendet i glest befolkade trakter på landsbygden. Det kan icke förnekas, att avståndet till skolan och vägens beskaffenhet, i synnerhet i de nordliga delarna i vårt land, härvidlag spela en oerhört stor roll, och det är nödvändigt att vid skolväsendets ordnande gå fram med yttersta varsamhet,

därest man icke vill äventyra att framkalla missförhållanden av mycket betänklig art.

Varje skola på landsbygden har sitt bestämda skolområde, från vilket barnen skola besöka skolan. I talrika skoldistrikt hava emellertid nämnda områden måst tilltagas så stora, att en del barn ofta hava en fjärdedels mil, ja, till och med en halv mil att gå från hemmet till skolan. I många fall äro skolvägarna synnerligen oländiga, bestående icke alltid av landsvägar utan av illa underhållna byvägar eller obanade gångstigar. Om nu barnen varannan dag tillryggalägga en sådan vägsträcka till och från skolan, samt dessutom tillbringa sju timmar i skolan, fem för undervisning och två utan sysselsättning, den s. k. frukostrasten, böra deras krafter vara tagna så starkt i anspråk, att de under övriga dagar i veckan borde få åtnjuta vila i hemmen eller under måttlig ansträngning deltaga i något arbete. Att skaffa skodon, kläder och matsäck åt barn, som gå i skola varje arbetsdag, medför mycket stor svårighet för de fattige, helst där familjen måste skicka två kanske fyra barn i skolan. I verkligheten förmår den obemedlade familjen icke detta; barnen få gå med söndriga skor och kläder samt leva på otillräcklig kost. Man bör lätt kunna sätta sig in i fattiga föräldrars känslor, då de nödgas skicka ut sina barn sålunda utrustade att vandra en fjärdingsväg eller en halv mil till skolan, ofta i mörker, snö och våta. Under stor del av året måste barnen gå från hemmet före dagens inbrott och komma ej hem förrän mörkret fallit på. Värre än det är för föräldrarna är det dock för barnen. Till skolan komma de fram ofta våta, isynnerhet om fötterna. Med kalla och våta fötter få de sitta i skolrummet. Äta få de vad man haft att lägga i matsäcken och det är ofta allt för otillräckligt. Ur hygienisk synpunkt för detta med sig vådor av så allvarlig beskaffenhet, att saken förtjänar det sorgfälligaste övervägande. Det är obestridligt att införande av heltidsläsning under sådana förhållanden framkallar olägenheter, vilka överväga de fördelar med avseende på bibringande av ett ökat kunskapsmått, som denna medför. De ökade kunskaperna måste säkerligen i många fall köpas på bekostnad av barnens hälsa och arbetslust. Anklagelsen att skolan bidrager att fostra ett i fysiskt avseende försvagat släkte blir under sådana förhållanden väl berättigad. Dessutom riskerar man att det goda och förtroendefulla samförståndet emellan skolan och allmänheten kan sättas på spel genom åtgärder tillkomna i ett välmenande men mindre välbetänkt nit om skolväsendet.

Kostnadsfrågan är icke den minst betydande och bör även komma till allvarligt beaktande, då det är fråga om att införa heltidsläsning i en skola.

Då skolområdena ifrån början bestämdes hade man icke tänkt sig att varje skolpliktigt barn skulle besöka skolan mer än högst tre dagar i veckan, icke därför att man varit likgiltig för skolundervisningen, utan emedan inrättande av heltidsläsande skolor skulle medfört allt för dryga bördor för befolkningen genom uppförande av betydligt ökat antal skolhus, anställande av flera lärarekrafter m. m. De kostnader kommunerna redan nu ha för skolväsendet äro rätt kännbara och ha under perioden 1874—1911 i landskommunerna mer än sexdubblats samt uppgå för närvarande till nära hälften av de kommunala utgifterna. Om större delen av de nuvarande halvtidsläsande skolorna på landsbygden måste förvandlas till heltidsläsande skolor med ty åtföljande nybyggnader och anställande av ett stort antal lärarekrafter, kommer detta att medföra så betydligt ökade skattebördor, att trots den undervisning, som kan meddelas i landsbygdens halvtidsläsande skolor icke kan bliva fullt tillfredsställande, så är det dock välbetänkt att även ur kostnadssynpunkt gå varsamt fram, i synnerhet som kommunerna få bära en avsevärd del av bördorna för skolväsendet.

Om nu så förhåller sig, som ovan skildrats, må man fråga sig, huru olägenheterna må bäst kunna undvikas. Utan att därmed träda skolans välbefogade intressen för nära, synes mig som de kommunala myndigheternas ställning gentemot statsmakternas representanter borde stärkas i så måtto, att skolråd och kyrkostämma i landskommunerna bereddes större inflytande vid avgörandet av vilka skolformer som böra tillämpas, än vad nu är förhållandet. Dessa myndigheter, som ju närmast representera föräldraintresset, känna bäst till de förhållanden av lokal art, som böra komma i betraktande, när det gäller att införa nya och krävande skolformer. Dessutom får det väl icke heller anses obefogat, att den allmänhet som betalar cirka hälften av kostnaderna för skolväsendet också får mera bestämmanderätt vid skolväsendets ordnande än såsom nu är fallet. Frågan hur denna maktfördelning lämpligast skall ske torde ingalunda vara lätt att lösa. Att uteslutande lämna kommunerna ensamma rätt att avgöra över skolväsendets ordnande kunde ju i en del fall leda till maktmissbruk från de kommunala myndigheternas sida. Men å andra sidan måste en utväg utfinnas att skapa garanti gentemot eventuella maktmissbruk från folkskoleinspektörer och överordnade myndigheters sida, och en dylik utväg står knappast att finna på annat sätt än att kommunernas maktbefogenhet, deras rätt att besluta över sitt eget skolväsen, i någon mån utökas. När sålunda härovan påpekade omständigheter föreligga, vilka försvåra heltidsläsningens införande i viss skola, och de kommunala myndigheterna på grund härav fattat sam-

stämmande beslut om halvtidsläsning i sådan folk- eller småskola, bör dylikt beslut icke vägras godkännande av folkskoleinspektör eller honom överordnad, därest icke de anförda skälen bevisligen äro obefintliga.

På grund av vad sålunda anförts får jag härmed vördsamt hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i nu gällande författning angående folkundervisningen i riket, att skolråd och kyrkostämma måtte beredas större inflytande än nu är förhållandet vid avgörande av vilken skolform, som skall tillämpas i folk- eller småskola, särskilt med avseende på huru många dagar i veckan varje skolpliktigt barn där skall undervisas.

Stockholm den 2 februari 1915.

Jonas Jonsson.
